

Tijdschrift voor
Waterstaatsgeschiedenis
27 (2018) 1/2, 1-2

Vorig jaar bestond ons tijdschrift vijftienvijfentwintig jaar. De totstandkoming hebben we te danken aan het initiatief van prof. mr. Henk van der Linden, drs. Chris Streefkerk en prof. dr. Cees Dekker. Samen richtten zij in 1986 de Contactgroep Nederlandse Waterstaatsgeschiedenis op, die zich in 1990 omvormde tot de huidige Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis met Van der Linden als eerste voorzitter. In 1992 verscheen het eerste nummer van ons tijdschrift, dat door hem in het Schielandhuis te Rotterdam werd overhandigd aan dr. ir. Jaap IJff, toenmalig voorzitter van de Unie van Waterschappen. Voornaamste doel van het tijdschrift was en is de kennis over de waterstaatsgeschiedenis breder dan voorheen te kunnen uitdragen en zo mogelijk verder te verdiepen.

De redactie wil deze mijlpaal natuurlijk niet onopgemerkt laten passeren en heeft besloten dit dubbeldikke jubileumnummer uit te brengen. Wij hebben een viertal deskundige en gerenommeerde auteurs gevraagd naar aanleiding van dit jubileum hun licht te laten schijnen over belangrijke ontwikkelingen in de waterstaatsgeschiedenis en de waterstaatszorg in de afgelopen vijftienvijfentwintig jaar. Het doet ons bijzonder veel genoegen dat zij allen enthousiast op dit verzoek zijn ingegaan. Zonder al te veel van de inhoud te willen prijsgeven, is het nuttig om op deze plaats iets meer over het viertal bijdragen te zeggen.

Guus Borger, emeritus hoogleraar in de historische geografie, heeft de staat van het water in de geschiedenis tot uitgangspunt van zijn bijdrage genomen. Achtereenvolgens besteedt hij aandacht aan het wonen op de kwelders, de vroegste bedijkingen, de droogmakerijen en de Rijnsplitsing in de negentiende en twintigste eeuw, met als rode draad de flinke discussies over hoe waterprojecten aan te pakken. Borger bespreekt bijvoorbeeld de vraag of voor een succesvolle aanleg van de Nieuwe Waterweg wel of niet gebaggerd zou moeten worden. Zo achtte Caland baggerwerkzaamheden niet nodig en wilde hij de natuur zijn werk laten doen. Helaas bleek die niet te willen meewerken. Zoals Borger treffend constateert: de ingenieurs van Rijkswaterstaat waren eerder waterbouwkundigen dan waterloopkundigen. Borgers artikel laat de kolossale ontwikkeling van onze waterinfrastructuur in de afgelopen eeuwen goed zien. Het is vandaag de dag nauwelijks voor te stellen dat de Waal tot ver in de negentiende eeuw niet meer dan één meter diep was en de Rotterdamse haven eigenlijk alleen bij vloed vanuit zee goed was te bereiken. Borger besluit met het benoemen van een specifieke rol van de waterstaatsgeschiedenis. Die kan een bemiddelende rol spelen bij de overdracht van kennis over het gedrag van water tussen enerzijds de waterstaatkundigen en anderzijds burgers, bestuurders en planologen. Een beter argument voor het bestaansrecht van ons tijdschrift had de redactie zich niet kunnen wensen!

Maarten Hofstra, tot voor kort werkzaam bij Rijkswaterstaat, bespreekt de ontwikkelingen in het waterbeleid in de afgelopen vijftienvijfentwintig jaar. Ontwikkelingen waarbij hij zelf direct betrokken is geweest en mede vorm aan heeft gegeven. Hij bespreekt de zorg voor de waterveiligheid, de waterkwaliteit en de waterkwantiteit tot de verhouding met de aanpalende beleidsterreinen, waarbij in het bijzonder de ruimtelijke ordening eruit springt. Ook hier vallen de enorme veranderingen op, deze keer in een relatief korte periode. Het gedachtegoed van integraal waterbeheer was met de Notitie 'Omgaan met water' (1985) en de Derde Nota Waterhuishouding (1989) nog pril en de waterveiligheid vormde begin jaren negentig naast het integraal waterbeheer eigenlijk een parallel tweede

spoor. Pas de Vierde Nota Waterhuishouding van 1998 nam ook de waterveiligheid mee. De bijna ramp in 1995 bij Ochten, waarbij 250.000 mensen geëvacueerd moesten worden, en de ernstige wateroverlast door extreme regenval van najaar 1998 bleken aanleidingen te zijn voor nieuwe initiatieven zoals een Deltaplan grote rivieren en de gelijknamige (nood)wet, plus een rapport van de Commissie Waterbeheer in de 21e eeuw, waaraan we tegenwoordig de trits vasthouden-bergen-afvoeren, de watertoets en de opeenvolgende Bestuursakkoorden Water danken. Voor de instelling van de tweede Deltacommissie bleek een ramp niet nodig te zijn.

Herman Havekes, werkzaam bij de Unie van Waterschappen, geeft ons een update van zijn dissertatie uit 2009 met de ontwikkeling van de waterschappen in de afgelopen vijftientig jaar. Dat blijkt een heel interessante periode te zijn, met opnieuw veel veranderingen. De Waterschapswet trad in werking. De binnen ons openbaar bestuur unieke schaalvergroting van de waterschappen zette onverminderd door. Het takenpakket werd verder uitgebreid en de samenstelling en verkiezing van het waterschapsbestuur en het financieringsstelsel werden ingrijpend gewijzigd. Havekes stelt – met enige overdrijving – dat het waterschap in deze periode opnieuw is uitgevonden. Ondanks al die vernieuwing zijn er ook veel elementen behouden gebleven die Havekes duidt als een zevental hoekstenen van het waterschapsbestel. Uiteraard staat hij ook stil bij de bestaansrecht-discussie die soms oplaait, met de rol van een rapport van de OESO in de discussie over de voornemens van het kabinet Rutte II. Zoals Volkskrantredacteur Martin Sommer verzuchtte op 14 september 2006 over het waterschapsmodel: ‘het functioneert, dus het moet worden afgeschaft’. Gezien de vele buitenlandse delegaties die de Nederlandse waterschapsector elk jaar bezoeken, wekt het Nederlandse waterschap als model van water governance internationaal nog steeds interesse.

Jelle Vervloet, emeritus hoogleraar in de historische geografie, neemt ons mee in de ontwikkeling die ons tijdschrift de afgelopen vijftientig jaar heeft doorgemaakt. Dit is in aantal pagina’s de kortste van de vier bijdragen, maar er is zeker niet minder tijd mee gemoeid geweest. Vervloet heeft alle jaargangen tot en met 2016 bestudeerd om te kunnen duiden welke onderwerpen in de verschillende artikelen zijn aangesneden, wat de geografische spreiding van de bijdragen is, welke tijdvakken beslagen worden alsmede naar de auteurs. Deze vier aspecten toetst hij aan de zes oorspronkelijke doelstellingen van het tijdschrift: aandacht voor ontwikkelingen na de middeleeuwen, aandacht voor de relatie tussen waterstaatszorg, landschap en agrarische, technische en economische omstandigheden, aandacht voor ontwikkelingen over de landsgrens, zoals in Vlaanderen, aandacht voor biografische aspecten, de behoefte aan een heldere set waterstaatkundige begrippen en – ten slotte – de behoefte aan een bibliografie. Vervloet concludeert dat aan veel van deze doelen is gewerkt. De rubriek Boekbesprekingen heeft bijvoorbeeld inmiddels veertien dissertaties en vijfendertig andere omvangrijke publicaties aan een kritisch commentaar onderworpen. Er blijft echter genoeg om redactie en potentiële auteurs te inspireren. Zo ontdekte Vervloet onder meer dat over Limburg nog nooit iets is geschreven in ons blad. We zullen hier niet verklappen wie de ‘kampioen’-schrijver van ons tijdschrift blijkt te zijn. Wat wij wel graag verklappen, is dat wij de aanbevelingen van Vervloet om ons tijdschrift nog beter te maken de komende jaren graag ter harte nemen!

Naar ons idee vormt dit viertal bijdragen een mooi samenhangend geheel waarmee nog eens wordt aangetoond dat van de waterstaatsgeschiedenis ook vandaag de dag geleerd kan worden. Om die reden is het van grote waarde om de kennis van die geschiedenis te blijven vergroten en uit te diepen. Waar van het waterbeheer wel wordt gezegd dat dit nooit ‘af’ is, geldt dat zeker ook voor de waterstaatsgeschiedenis!

Graag wensen wij u veel leesplezier toe. Kort na het verschijnen van dit tijdschrift organiseren wij een bijeenkomst rond de thema’s die in dit nummer aan bod komen. Deze bijeenkomst is op 8 november 2018 in Delft. Meer details vindt u achterin dit jubileumnummer en op de website: www.waterstaatsgeschiedenis.nl.